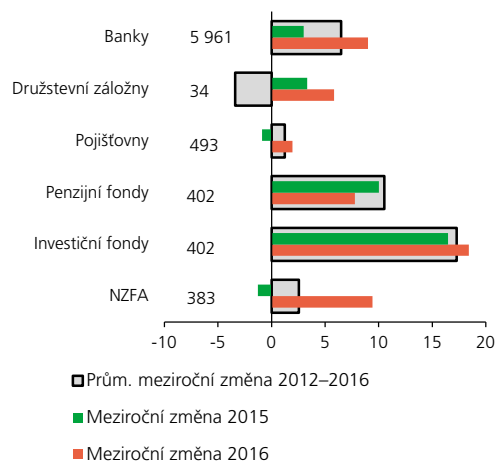

GRAF III.1

Dynamika růstu jednotlivých segmentů finančního sektoru (v %)

Pramen: ČNB

Pozn.: NZFA = nebankovní zprostředkovatelé financování aktiv. Číslo u vlně základny udává celkový objem aktiv ke konci roku 2016 v mld. Kč.

3 FINANČNÍ SEKTOR

3.1 VÝVOJ VE FINANČNÍM SEKTORU

Domácí finanční sektor v roce 2016 pokračoval v příznivém vývoji z minulých let. Bankovní sektor udržuje vysokou kapitálovou vybavenost, ziskovost i likviditu a dále zlepšil kvalitu úvěrového portfolia. Pojišťovací sektor obnovil růst a posílil ziskovost. Dynamický rozvoj segmentů investičních a penzijních fondů je podpořen růstem reálných příjmů a zvyšováním úspor domácností.

Hlavními rizikovými scénáři pro finanční sektor zůstává pokles ekonomické aktivity doprovázený růstem úvěrového a tržního rizika. Snižování rizikových vah stanovovaných pomocí interních modelů u hypotečních úvěrů může v budoucnosti umocňovat rizika související se současným vývojem na trhu rezidenčních nemovitostí a úvěrů na jejich financování, které se stávají dominantní složkou úvěrových portfolií bank. Riziko pro ziskovost všech segmentů finančního trhu nadále představuje prostředí mimořádně nízkých úrokových sazeb. Výsledky provedených zátěžových testů však dokládají, že stávající úroveň kapitálové vybavenosti, likvidity a ziskovosti rozhodujících částí finančního sektoru zajišťují vysokou míru odolnosti vůči předpokládaným šokům.¹

Aktiva finančního sektoru nadále rostou, nejrychleji v segmentu investičních fondů

Všechny segmenty finančního trhu vykázaly ke konci roku 2016 meziroční nárůst bilanční sumy (Graf III.1). Bankovní sektor, který představuje téměř 80 % aktiv finančního sektoru, zaznamenal v absolutním vyjádření nejvyšší meziroční nárůst (o 9,0 %, resp. 492,9 mld. Kč), zejména vlivem meziročního růstu expozic vůči ČNB (o 46,2 %) a klientských úvěrů (o 7,1 %). Nejvyšší tempo růstu bilanční sumy vykázaly stejně jako v posledních třech letech investiční fondy (o 18,4 %, resp. 62,4 mld. Kč). Výrazný růst vykázali i nebankovní zprostředkovatelé financování aktiv (o 9,4 %, resp. 32,9 mld. Kč), a tradičně i fondy penzijních společností (o 7,8 %, resp. 29,1 mld. Kč). Růst vykázaly i pojišťovny (o 2,0 %, resp. 9,4 mld. Kč). Bilanční suma minoritního segmentu družstevních záložen ke konci roku 2016 vzrostla (o 5,8 %, resp. 1,9 mld. Kč), od ledna 2017 se však významně snížila přeměnou největší záložny na banku.

3.2 BANKOVNÍ SEKTOR A DRUŽSTEVNÍ ZÁLOŽNY

Kapitálová vybavenost bank v roce 2016 stagnovala...

V průběhu roku 2016 vzrostl celkový regulatorní kapitál v českém bankovním sektoru o 19,3 mld. Kč a ke konci roku 2016 dosáhl úrovně 430 mld. Kč.² Celkový kapitálový poměr však nepatrně klesl o 0,07 p.b.

1 Předpokládané šoky jsou popsány v částech 2.1 a 4.1.

2 Z analýzy kapitálu a úvěrového rizika bankovního sektoru jako celku byly vyřazeny Česká exportní banka (ČEB) a Českomoravská záruční a rozvojová banka (ČMZRB). Důvodem je

TAB. III.1

Přebytek kapitálu oproti různým kapitálovým požadavkům ke konci roku 2016

(v mld. Kč, p.b. v závorce)

	Banky celkem (bez ČEB a ČMZRB)	Systémově významné banky	Banky, které nejsou systémově významné	ČEB + ČMZRB
Požadavky Píliře 1	241,6 (10,3)	169,1 (9,8)	72,5 (11,4)	8,1 (24,2)
Požadavky Píliře 1 + 2	203,3 (8,6)	138,2 (8,0)	65,2 (10,3)	8,1 (24,2)
Požadavky Píliře 1 + 2 + rezerva ke krytí syst. rizika	164,9 (7,0)	99,7 (5,8)	65,2 (10,3)	8,1 (24,2)
Požadavky Píliře 1 + 2 + rezerva ke krytí syst. rizika + bezp. kap. rezerva	106,0 (4,5)	56,7 (3,3)	49,3 (7,8)	7,2 (21,7)
Počet bank	20	5	15	2

Pramen: ČNB

Pozn.: Za systémově významné banky považujeme instituce, které mají k 1. 1. 2017 stanovenou rezervu ke krytí systémového rizika. Ze skupiny bank, které nejsou systémově významné, byly vyjmuty ČEB a ČMZRB.

na 18,3 % (Graf III.2) a kapitálový poměr Tier 1 o 0,16 p.b. na 17,7 %. Pokles byl ovlivněn zejména silným úvěrovým růstem (-1,69 p.b., blíže viz část 2.3 a 2.4). Vyvažován byl posílením kapitálu ze zisku³ (+0,84 p.b.) a poklesem agregátních rizikových vah (+0,78 p.b.). Kapitál Tier 1 je pro český bankovní sektor téměř shodný s kmenovým kapitálem Tier 1 (Common Equity Tier 1), tedy nejvyšší kvalitní složkou.

... její úroveň však i nadále umožňuje růst bilancí bank...

Souhrnný kapitálový požadavek se skládá z minimální regulatorně stanovené úrovně v Pilíři 1 (8 %),⁴ požadavků na základě vyhodnocení rizik dohledovým orgánem v Pilíři 2⁵ (agregátně v průměru 1,7 %) a kapitálových rezerv (blíže viz část 5.2). Většina bank splňuje souhrnný kapitálový požadavek s dostatečnou rezervou. U systémově významných bank dosahuje přebytek kapitálu 57 mld. Kč (3,3 p.b.), u ostatních bank 49 mld. Kč (7,8 p.b., Tab. III.1). Spolu s dosahovanou ziskovostí vytváří dobré podmínky pro úvěrování reálné ekonomiky. U dvou bank byl ke konci roku 2016 přebytek kapitálu menší než 2 p.b. (Graf III.3).

... tento prostor se ale může snižovat...

Za konzervativního předpokladu konstantní úrovně kapitálu, rizikových vah a požadavků stanovených v Pilíři 2 spolu s plány bank o budoucím objemu úvěrů⁶ (nárůst úvěrů průměrně o 7 % za rok) by se kapitálový přebytek snížil ze 106 mld. Kč (4,5 p.b.) ke konci roku 2016 až na zhruba 67 mld. Kč (2,7 p.b.) ke konci roku 2017 (Graf III.2). U systémově významných bank by došlo k poklesu z 57 mld. Kč (3,3 p.b.) na 34 mld. Kč (1,9 p.b.), zatímco u ostatních bank ze 49 mld. Kč (7,8 p.b.) na 33 mld. Kč (5,0 p.b.). I za této modelové situace by banky měly mít agregátně dostatečný prostor na případné navýšení proticyklické kapitálové rezervy (viz část 5.2.2) a úvěrový růst za předpokladu přiměřené dividendové politiky. Tento prostor by se však snížil, pokud by došlo k poklesu ziskovosti. Bude také ovlivněn dopadem implementace IFRS 9, která dle šetření ČNB může snížit kapitálový poměr domácích bank až o 50 b.b. (viz část 5.4.2). Intenzitu dopadu ovlivní rozhodnutí EK o přístupu k jeho průmětu do kapitálu v čase.⁷

... a nemusel by u některých bank postačovat v nepříznivé fázi finančního cyklu

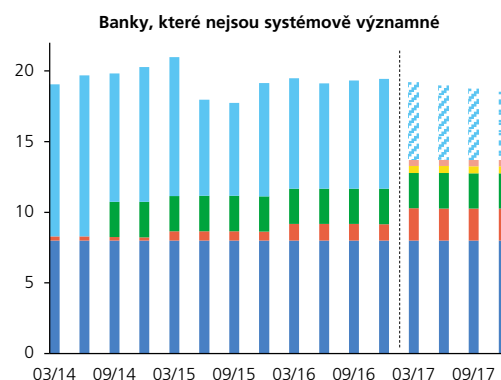
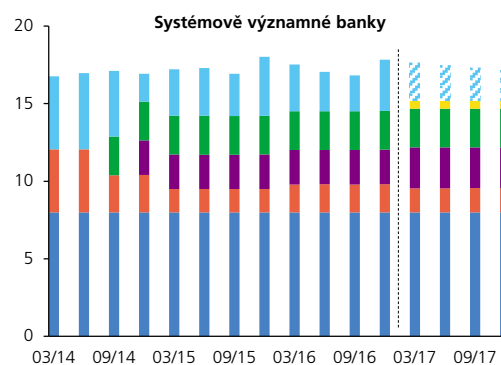
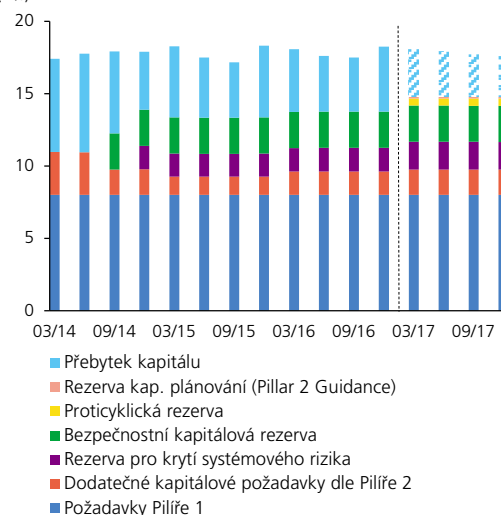
Souhrnný dopad *Nepříznivého scénáře* zátěžových testů ČNB (viz část 4.1) na bankovní sektor ukazuje, že kapitálový poměr neklesá pod úroveň kapitálového požadavku podle Pilíře 1 a Pilíře 2 (celkového kapitálového

jejich 100% vlastnictví českým státem (a s tím související implicitní státní záruky za jejich závazky), jejich odlišný obchodní model a volatilita jejich úvěrového portfolia. Z celé kapitoly 3.1 byla z důvodu insolvence vyřazena ERB bank.

- Do nerozděleného zisku bylo převedeno 13,7 mld. Kč z celkového zisku po zdanění z roku 2015 ve výši 66,5 mld. Kč. 52,8 mld. Kč bylo rozděleno zejména formou vyplacených dividend.
- Hlavní složkou kapitálového požadavku Pilíře 1 je požadavek k úvěrovému riziku (6,9 %).
- Zachycují další rizika, která Pilíř 1 pro danou banku v plné míře nezohledňuje. Od roku 2017 dojde k nárůstu počtu bank s dodatečnými kapitálovými požadavky dle Pilíře 2 ze 7 na 17.
- Data jsou z výkazu „Plány financování banky“ (FPSIFE10).
- EK projednává návrh rozložit dopad do kapitálového poměru na čtyři až pět let.

GRAF III.2

Struktura kapitálových požadavků v českém bankovním sektoru (v %)

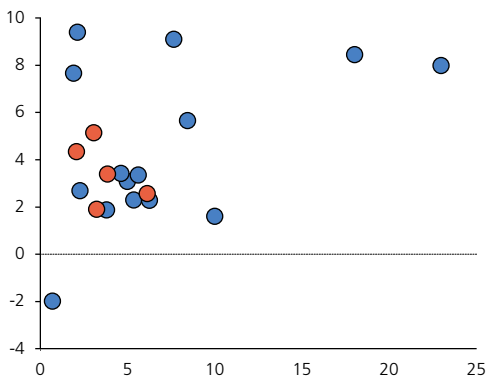
Pramen: ČNB

Pozn.: Z důvodu částečného překryvu požadavků bezpečnostní kapitálové rezervy s požadavkem Pilíře 2 jsou od července 2014 požadavky Pilíře 2 očištěny o požadavky vyplývající ze zátěžových testů prováděných pro účely dohledu. Předpoklad přebytku kapitálu (vzorková výplň) předpokládá konstantní úroveň kapitálu a rizikových vah, rizikové expozice jsou spočteny na základě předpokladů bank o budoucích úvěrech, které banky reportují do výkazu „Plány financování banky“ (FPSIFE10). Za systémově významné banky považujeme instituce, které mají k 1. 1. 2017 stanovenou rezervu ke krytí systémového rizika.

GRAF III.3

Odhylky od minimálních kapitálových a pákových poměrů

(osa x: odchylna celkového kapitálového poměru v p.b.; osa y: odchylna pákového poměru v p.b.)

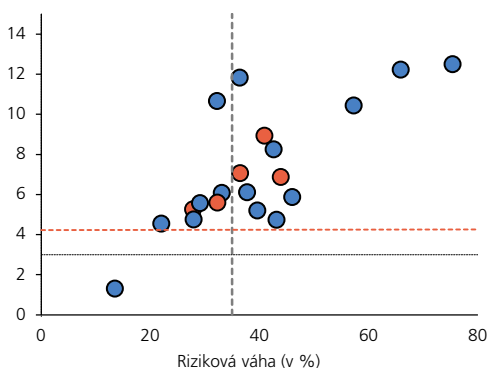
Pramen: ČNB

Pozn.: Systémově významné banky jsou označeny červenou barvou. Za systémově významné banky považujeme instituce, které mají k 1. 1. 2017 stanovenou rezervu ke krytí systémového rizika. Minimální kapitálový poměr je dán součtem požadavků Pilíře 1, Pilíře 2 a kapitálových rezerv platných pro dané banky ke konci čtvrtého čtvrtletí 2016. Pro minimální pákový poměr je předpokládán limit 3 %.

GRAF III.4

Pákový poměr a výše rizikové váhy u domácích bank ke konci 2016

(osa y: pákový poměr v %)

Pramen: ČNB

Pozn.: Černá horizontální linie znázorňuje minimální pákový poměr ve výši 3 %. Červená horizontální linie znázorňuje výši makrobezpečnostního pákového poměru navázanou na maximální výši rezervy ke krytí systémového rizika platnou pro systémově významné banky (červené tečky) ke konci roku 2016. Vertikální čára znázorňuje tzv. kritickou rizikovou váhu, která určuje míru propojení kapitálových rezerv a makrobezpečnostního pákového poměru.

požadavku). V individuálních případech však naznačuje, že některé banky by požadovanou výši celkového kapitálového požadavku nemusely být schopny při daném scénáři udržet. Pod jeho hranici by se dostalo celkem 12 bank, 3 z nich systémově významné. ČNB bere výsledky zátěžových testů v úvahu při posuzování dostatečnosti kapitálu v procesu SREP.

V roce 2018 bude kapitálová regulace bank doplněna o požadavek na pákový poměr...

Pákový poměr stanovuje minimální úroveň kapitálu k celkovým expozicím bez ohledu na jejich rizikovost. Omezuje tak modelová rizika přístupu IRB ke stanovení kapitálového požadavku k úvěrovým rizikům a finanční páku. Mezi kapitálovým a pákovým poměrem existuje komplementární vztah. Výše kapitálového požadavku bude určována buď požadavkem na kapitálový, nebo pákový poměr podle toho, který z kapitálových požadavků pro ni bude v absolutním vyjádření vyšší. Návrh minimálního limitu pákového poměru od roku 2018 činí 3 % Tier 1 kapitálu.⁸ Instituce již pákový poměr počítají, vykazují i uveřejňují. Všechny vyjma jedné limit koncem roku 2016 splňovaly, existovala však mezi nimi výrazná heterogenita (Graf III.3). Po mírném nárůstu pákového poměru sektoru v letech 2014 a 2015 došlo v roce 2016 k jeho poklesu o 0,5 p.b. na 7,1 % (Graf III.5). Největší vliv na snížení pákového poměru měl nárůst celkových expozic (-0,8 p.b.), nárůst kapitálu sektoru působil příznivě (+0,3 p.b.).

... který může být doplněn o makrobezpečnostní složku

Minimální požadavek na pákový poměr, který představuje období Pilíře 1 u požadavku na kapitálový poměr, by mohl být podle příručky ESRB doplněn o makrobezpečnostní složku⁹ a zohledňovat tak i kapitálové rezervy (Graf III.4). Takto je však používán v EU dosud pouze ve Velké Británii¹⁰. Využití makrobezpečnostní složky pákového poměru zajišťuje, aby při uplatňování kapitálových rezerv nedocházelo k oslabování role pákového poměru jako komplementárního nástroje k rizikově váženým kapitálovým požadavkům.¹¹

Agregátní rizikové váhy u expozic s přístupem IRB klesly zčásti v důsledku změn ve složení aktiv bank

V průběhu roku 2016 klesly agregátní rizikové váhy¹² stanovované pomocí interních modelů (IRB) u 4,1 bil. Kč expozic¹³ (tj. 73 % sektoru) o 1,4 p.b. na 34,7 % (Graf III.5).¹⁴ Tento pokles byl přibližně z poloviny

8 Dle návrhu EBA (2016): EBA Report on the Leverage Ratio requirements under article 511 of the CRR.

9 Bližší viz ESRB (2015): The ESRB Handbook on Operationalising Macro-prudential Policy in the Banking Sector.

10 Bližší viz BoE (2014) The Financial Policy Committee's review of the leverage ratio, http://www.bankofengland.co.uk/financialstability/Documents/fpc/fs_lrr.pdf. Mimo EU je využívána určitá forma makrobezpečnostního pákového poměru v USA a Švýcarsku.

11 Bližší k roli pákového poměru, jeho makrobezpečnostní složce a vztahu s kapitálovým poměrem viz Pfeifer et al. (2016): Role pákového poměru v kapitálové regulaci bankovního sektoru. Zpráva o finanční stabilitě 2015/2016.

12 V analýze rizikových vah jsou použity data o tzv. implicitních rizikových vahách. Ty jsou vypočteny jako vážená hodnota expozice / původní hodnota expozice dle evropského vykazovacího rámce COREP.

13 Včetně 0,8 bil. Kč expozic vůči ČNB.

14 Vývoj agregátních rizikových vah u expozic s přístupem IRB zůstává ale dlouhodobě relativně stabilní. Od roku 2013 se pohybují v rozmezí mezi 33 a 36 %.

zapříčiněn změnou vzájemného poměru jednotlivých kategorií expozic v aktivech bank. Na úrovni samotných kategorií expozic byl meziroční pokles průměrných rizikových vah pozorován u expozic vůči retailu (mimo SME) zajištěných nemovitostmi¹⁵ (-1,5 p.b.), ostatních expozic vůči retailu mimo SME (-0,5 p.b.) a expozic vůči institucím (-3,7 p.b.) (Graf III.6). Průměrné rizikové váhy u expozic vůči podnikům a expozic vůči centrálním vládám a centrálním bankám naopak mírně vzrostly (v obou případech o 0,2 p.b.).

Přístup IRB nemusí v dobrých časech zachycovat věrně míru rizika expozic

Dlouhodobě příznivý ekonomický vývoj může u expozic s přístupem IRB způsobovat nedostatečnou robustnost interních modelů bank vlivem nízké četnosti selhání. Může tak vést k podhodnocení skutečné míry rizika expozic bank.¹⁶ K výše popsanému efektu může v současnosti docházet u některých domácích bank především v případě expozic vůči retailu zajištěných nemovitostmi. V období mezi prvním čtvrtletím roku 2014 a koncem roku 2016 klesly u této kategorie expozic průměrné i mediánové rizikové váhy a zároveň se zvýšil rozdíl mezi jednotlivými bankami (Graf III.7). Heterogenita napříč bankami je významná především s ohledem na to, že míra rizika v portfoliích hypotečních úvěrů s přístupem IRB by měla být podobná.¹⁷ Potenciálně nedostatečná tvorba kapitálu k hypotečním úvěrům může umocňovat rizika spojená se současným vývojem na trhu rezidenčních nemovitostí (viz části 2.2 a 5.3).

Přístup STA implikuje neměnné rizikové váhy u jednotlivých kategorií expozic

U expozic ve výši 1,5 bil. Kč¹⁸ (27 % expozic sektoru) se standardizovaným přístupem pro stanovování rizikových vah (STA) klesly v roce 2016 agregátní rizikové váhy o 4,1 p.b. na 36,9 % (Graf III.5). Rizikové váhy jednotlivých kategorií expozic jsou ale regulatorně pevně stanoveny a nedochází u nich k téměř žádným změnám.¹⁹ Dlouhodobý pokles agregátních rizikových vah je tak způsoben nárůstem podílu expozic vůči centrálním vládám a centrálním bankám, jejichž rizikové váhy jsou blízké nule, a expozic zajištěných nemovitostmi, jejichž rizikové váhy jsou relativně nízké. Podíl expozic vůči podnikům a vůči retailu, jejichž rizikové váhy jsou vyšší, naopak klesá.

15 Jedná se téměř výhradně o hypoteční úvěry.

16 Rizikové váhy by u expozic s přístupem IRB měly být stanoveny tak, aby reflektovaly skutečnou míru rizika úvěrových portfolií. Zmíněné podhodnocení rizik se tedy projevuje v nedostatečně vyšší rizikových vah.

17 Banky a stavební spořitelny používající přístup IRB ke stanovování rizikových vah u expozic vůči retailu zajištěných nemovitostmi jsou výlučně velcí a univerzální poskytovatelé hypotečních úvěrů působící na celorepublikové úrovni.

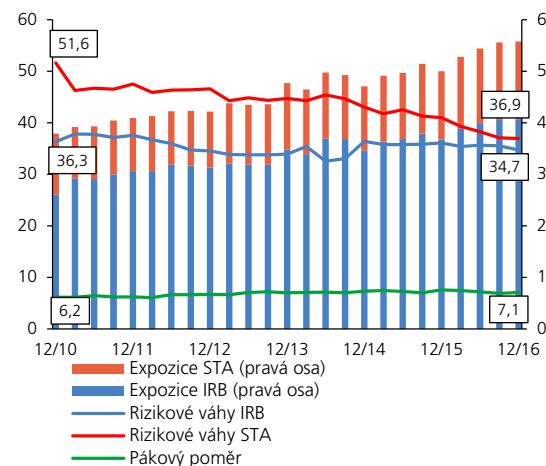
18 Včetně 0,3 bil. Kč expozic vůči ČNB.

19 Změnu v této oblasti může v budoucnosti přinést zavedení návrhu BIS (Revisions to the Standardised Approach for credit risk – second consultative document, prosinec 2015), který by měl vést k určité variabilitě rizikových vah v rámci jedné kategorie expozic i v tomto přístupu.

GRAF III.5

Agregátní rizikové váhy, pákový poměr a velikost úvěrových expozic

(v %; pravá osa: v bil. Kč)

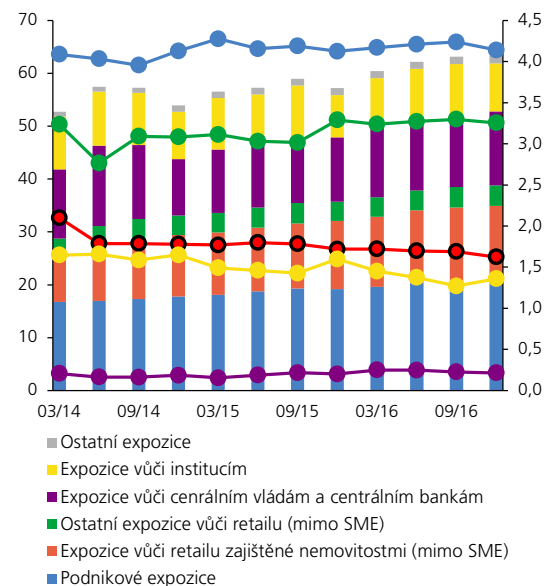
Pramen: ČNB

Pozn.: Pro pákový poměr dle Basel III jsou dostupná data až od začátku roku 2014. Do roku 2013 (včetně) je pákový poměr aproximován zjednodušeným pákovým poměrem vypočteným jako Tier 1 kapitál / Aktiva celkem. V porovnání s pákovým poměrem dle Basel III nebere zjednodušený pákový poměr v úvahu podrozvahové položky.

GRAF III.6

Průměrné rizikové váhy a velikost nejvýznamnějších kategorií expozic s přístupem IRB

(v %; pravá osa: v bil. Kč)

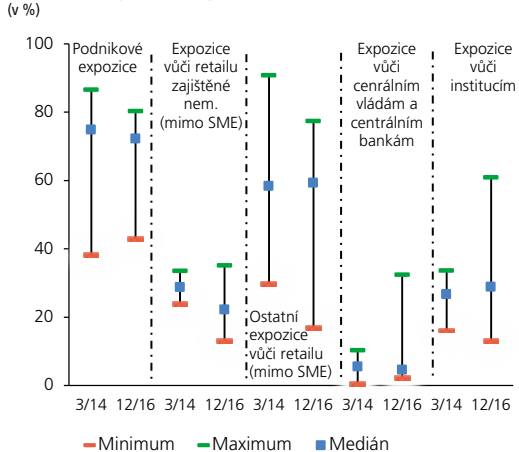

Pramen: ČNB

Pozn.: Značky spojené čarami udávají velikost rizikových vah pro jednotlivé kategorie expozic (levá osa). Výška sloupců udává velikost expozice (pravá osa). Barevné označení značek odpovídá barevnému označení sloupců.

GRAF III.7

Rizikové váhy dle kategorií expozic u bank s přístupem IRB (v %)

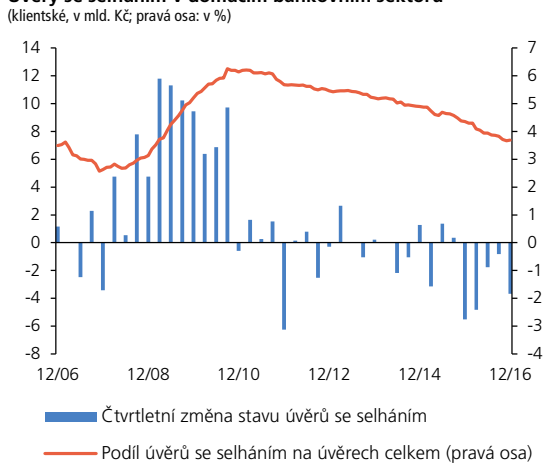

Pramen: ČNB

Pozn.: Do analýzy bylo zahrnuto devět bank a stavebních spořitelen, které alespoň pro část svého úvěrového portfolia používají ke stanovování rizikových vah přístup IRB. Z analýzy byly vyloučeny banky, které mají v dané kategorii expozice v hodnotě menší než 1 mld. Kč.

GRAF III.8

Úvěry se selháním v domácím bankovním sektoru (Klientské, v mld. Kč; pravá osa: v %)

Pramen: ČNB

TAB. III.2

Struktura úvěrů se selháním (v %)

Rok	Úvěry se selháním dle kategorizace		
	Nestandardní	Pochybné	Ztrátové
2006	38,0	17,0	45,1
2007	30,6	16,9	52,5
2008	30,9	14,5	54,6
2009	38,5	20,0	41,5
2010	38,0	13,2	48,8
2011	32,3	13,9	53,8
2012	29,4	12,2	58,5
2013	27,5	12,1	60,3
2014	29,0	10,5	60,5
2015	32,9	9,3	57,8
2016	34,6	9,1	56,3

Pramen: ČNB

V roce 2016 dále klesl podíl úvěrů se selháním a jejich kvalita se zlepšila

Podíl úvěrů se selháním (NPL) na celkových úvěrech vyjadřující kvalitu úvěrových portfolií bank klesl v roce 2016 o dalších 0,7 p.b. a na konci roku činil 3,7 % (Graf III.8).²⁰ Pozitivní vývoj trvající od roku 2010 přiblížil podíl NPL k jeho historicky nejnižším hodnotám z roku 2007. Snížení podílu bylo opět dosaženo kombinací růstu objemu celkových úvěrů a absolutního poklesu objemu NPL.²¹ V rámci rezidentských úvěrů klesl podíl NPL u domácností o 0,9 p.b. na 3,2 % a u nefinančních podniků o 0,5 p.b. na 4,9 %. V případě nerezidentských úvěrů podíl NPL klesl o 0,4 p.b. na 5,5 %. Struktura NPL se také opět zlepšila. Podíl úvěrů v kategorii „ne-standardní“ se zvýšil na úkor podílu v obou horších kategoriích (Tab. III.2).

Krytí NPL opravnými položkami se zvýšilo a jeho současná výše se jeví jako dostatečná

Celkové krytí úvěrů se selháním opravnými položkami dosáhlo ke konci roku 2016 úrovně 56,5 %, a meziročně se tak zvýšilo o 1,7 p.b. (Graf III.9). Jako součást obezřetného přístupu k řízení úvěrových rizik by banky měly k NPL vytvářet opravné položky v takové výši, aby pokryly celkové budoucí ztráty ze stávajících úvěrů se selháním. Z pohledu finanční stability by pak výše opravných položek měla být dostatečná i v případě významného zhoršení celkové ekonomické situace. Z toho důvodu byla provedena sektorová analýza, která srovnává krytí NPL opravnými položkami s dosavadní úrovní ztrát z úvěrů se selháním²² a s úrovní ztrát z úvěrů se selháním předpokládanou v rámci *Nepříznivého scénáře* makroobezřetnostních zátěžových testů (LGD, viz část 4.1). Ke konci roku 2016 byla průměrná míra krytí NPL 53 % u úvěrů nefinančním podnikům a 64 % u úvěrů domácností. V obou případech je míra krytí NPL dostatečná pro dosavadní úroveň ztrát z úvěrů se selháním, která činí 28 % pro úvěry nefinančním podnikům a 38 % pro úvěry domácností. V případě naplnění *Nepříznivého scénáře* makroobezřetnostních zátěžových testů by míra krytí byla dostatečná u úvěrů domácností s průměrnou úrovní ztrát z úvěrů se selháním rostoucí k 58 %. Jen těsně by nedostačovala u úvěrů nefinančním podnikům, kde by průměrná úroveň ztrát z úvěrů se selháním dosahovala až 56 %. Přejít na nový standard IFRS 9 pravděpodobně povede k jednorázovému navýšení opravných položek (dle šetření ČNB do 20 % oproti současnému stavu, blíže viz část 5.4.2), které může příznivě ovlivnit i míru krytí NPL.²³

20 Údaj zahrnuje úvěry poskytnuté rezidentům i nerezidentům.

21 Pokles objemu NPL v roce 2016 byl částečně dosažen i jejich odpisy z bilancí bank. Přisun nových NPL, vypočtený očištěním o efekt odpisů, byl však v roce 2016 nižší než v letech 2015 i 2013 a jen nepatrně vyšší než v roce 2014.

22 Stávající úroveň ztrát z úvěrů se selháním je vypočtena na základě výsledků šetření o mírách výtěžnosti provedeného mezi 9 nejvýznamnějšími bankami a stavebními spořitelny v březnu 2017. Banky v tomto šetření uvádí skutečně realizované a očekávané míry výtěžnosti u NPL v členění na několik kategorií úvěrů nefinančním podnikům a domácností. Pro účely sektorové analýzy míry krytí NPL opravnými položkami je pak úroveň ztrát z úvěrů se selháním vypočteno jako (1 - míra výtěžnosti).

23 Podle toho, jak bude jednorázové navýšení rozděleno mezi opravné položky k úvěrům bez selhání a se selháním.

Zvyšuje se riziko koncentrace úvěrových expozic spojených s trhem nemovitostí

Úvěry poskytnuté domácnostem na bydlení a úvěry poskytnuté nefinančním podnikům s činnostmi v oblasti nemovitostí²⁴ vzrostly během roku 2016 o 116 mld. Kč na 1 344 mld. Kč (Graf III.10). Podíl na celkových úvěrech soukromému nefinančnímu sektoru se od konce roku 2006 zvýšil o 13,4 p.b. na 58 %. Dlouhodobě tak roste zranitelnost bankovního sektoru v případě nepříznivého vývoje na trhu nemovitostí.²⁵ Rizika spojená s trhem nemovitostí a úvěry na bydlení jsou podrobně popsána v částech 2.2, 2.4 a 5.3.

Ziskovost bankovního sektoru zůstává vysoká

Zisk bankovního sektoru za rok 2016 činil 74,7 mld. Kč a oproti předchozímu roku vzrostl o 12,4 %. Významně byl ovlivněn zejména jednorázovým ziskem z prodeje podílu ve společnosti VISA Europe a po jeho očistění²⁶ činil růst 4,0 %.²⁷ Domácí bankovní sektor je ziskový dlouhodobě a v mezinárodním srovnání převyšuje míra ziskovosti průměr zemí eurozóny.²⁸ Návratnost aktiv dosáhla úrovně 1,3 % a meziročně tak vzrostla o 0,1 p.b. I přes obecně pozitivní vývoj ziskovosti zůstávají mezi skupinami bank²⁹ značné rozdíly (Graf III.11). Úroveň ziskovosti stagnovala v případě velkých bank a poboček zahraničních bank. Nejvyšší nárůst ziskovosti vykázaly střední banky (o 0,3 p.b. na 1,7 %), následovány skupinou malých bank (o 0,2 p.b. na 0,4 %). Stavební spořitelny vykázaly po sedmi letech nárůst návratnosti aktiv, který však byl ovlivněn i absolutním poklesem jejich bilanční sumy o 3,2 %. Současnému vývoji sektoru stavebních spořitelén a jeho potenciálním rizikům pro finanční stabilitu se věnuje Box 1.

BOX 1: SOUČASNÝ VÝVOJ SEKTORU STAVEBNÍCH SPOŘITELÉN A POTENCIÁLNÍ RIZIKA PRO FINANČNÍ STABILITU

Stavební spořitelny se v současných tržních podmínkách stávají méně konkurenceschopnými v porovnání s bankami a snižuje se jejich tržní podíl (Graf III.1 Box). V prostředí velmi nízkých úrokových sazeb nejsou schopny zejména v důsledku zákonných omezení³⁰ pružně reagovat na tržní vývoj. Nízké úrokové sazby

24 Kategorie zahrnuje také developery, nezahrnuje stavebnictví.

25 Míra selhání nefinančních podniků s činnostmi v oblasti nemovitostí je navíc vysoce citlivá na vývoj finančního cyklu (podrobněji viz článek Odvětvová koncentrace úvěrového portfolia a její implikace pro kapitálové požadavky v ZFS 2014/2015).

26 Předpokládáme zisk z realizovatelných finančních aktiv na úrovni roku 2015.

27 Část zisku domácích bank tvoří i vyplacené dividendy dceřiných společností. Jejich výše v roce 2015 činila 7,7 mld. Kč a v roce 2016 výrazně vzrostla na 11,9 mld. Kč. Pokud bychom z výpočtu vedle prodeje podílu ve společnosti VISA Europe vyloučili i položku zisku z vyplacených dividend, ziskovost bankovního sektoru by meziročně stagnovala.

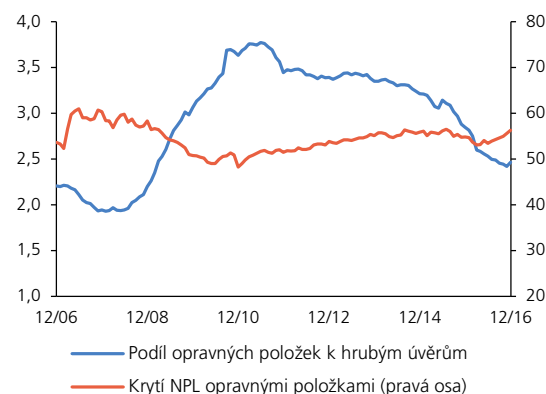
28 Viz ČNB (2016): Analýzy stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou, str. 97.

29 Dle aktuální metodiky ČNB jsou za velké banky považovány banky s bilanční sumou větší než 10 % celkového objemu bilanční sumy bankovního sektoru, za střední banky s bilanční sumou 2 až 10 % celkového objemu bilanční sumy bankovního sektoru a za malé banky s bilanční sumou menší než 2 % bankovního sektoru.

30 Mezi ně patří především garance úrokové sazby z vkladů po dobu 6 let, garance úrokové sazby z případného budoucího řádného úvěru již v den uzavření smlouvy o stavebním spo-

GRAF III.9

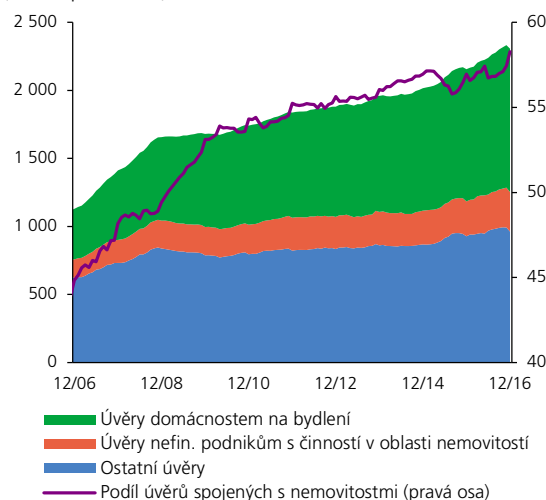
Opravné položky a krytí úvěrů se selháním opravnými položkami (v %)

Pramen: ČNB

GRAF III.10

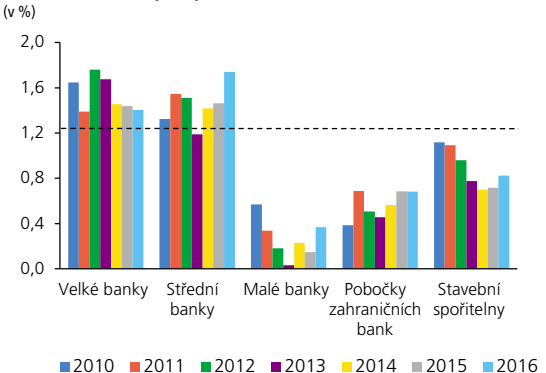
Koncentrace úvěrových expozic v oblasti nemovitostí (v mld. Kč; pravá osa: v %)

Pramen: ČNB

GRAF III.11

Rentabilita aktiv (RoA) (v %)

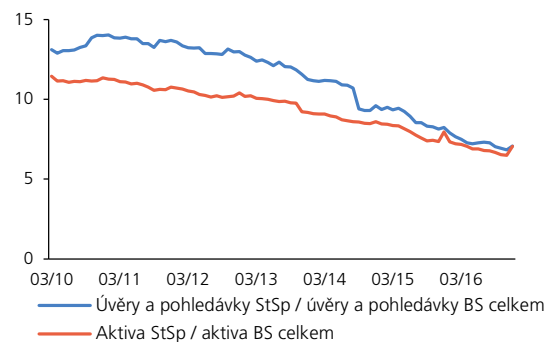
Pramen: ČNB

Pozn.: Klasifikace bank dle velikosti aktiv se vztahuje vždy k roku, ke kterému je hodnota ukazatele RoA reportována. Horizontální čára znázorňuje hodnotu RoA pro bankovní sektor jako celek za rok 2016.

GRAF III.1 Box

Podíl stavebních spořitelen na bankovním sektoru

(v %)

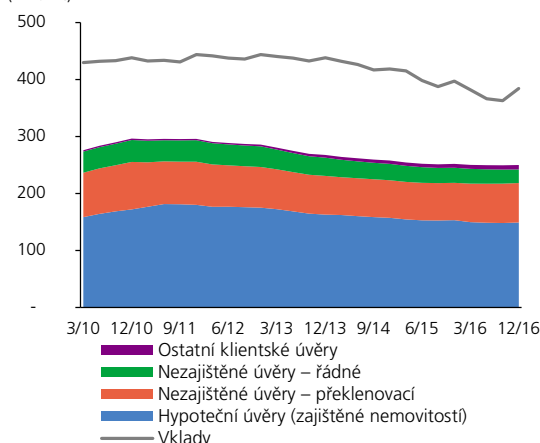
Pramen: ČNB

Pozn.: StSp = stavební spořitelny, BS = bankovní sektor.

GRAF III.2 Box

Klientské úvěry a vklady stavebních spořitelen

(v mld. Kč)

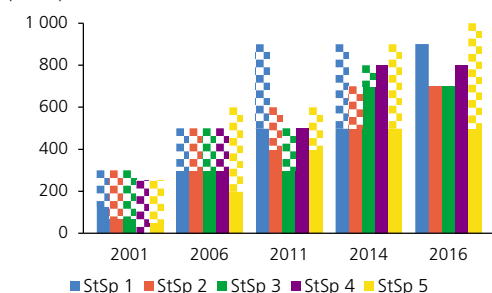

Pramen: ČNB

GRAF III.3 Box

Maximální výše překlenovacího úvěru poskytnutého bez zajištění nemovitostí podle stavebních spořitelen

(v tis. Kč)

Pramen: stavební spořitelny, informační portály

Pozn.: StSp = stavební spořitelna. Plná část představuje maximální výši úvěru bez ručitele a zajištění nemovitostí, vzorkovaná část poté maximální výši úvěru s 1-2 ručiteli bez zajištění nemovitostí.

hypotečních úvěrů bank přispívají k poklesu poptávky po řádných úvěrech ze stavebního spoření a úvěrech zajištěných nemovitostí (Graf III.2 Box). Vysoké úrokové sazby z vkladů³¹ omezují schopnost stavebních spořitelen konkurovat bankám v sazbách zajištěných úvěrů a promítají se i do jejich nižší ziskovosti (Graf III.11).

Stavební spořitelny reagují na současné tržní podmínky změnou v obchodní strategii směrem k poskytování úvěrů bez zajištění nemovitostí (nezajištěných úvěrů). Ty představují úvěrový produkt s potenciálem vyššího úrokového zisku, ale současně i vyššího úvěrového rizika. Maximální výše individuálního nezajištěného úvěru stanovená interními pravidly stavebních spořitelen se postupně zvyšovala a zároveň se oproti minulosti zmírnily požadavky na zajištění ručitelem (Graf III.3 Box). Převažující formou poskytovaných úvěrů je překlenovací úvěr, u nějž klient nemusí před poskytnutím úvěru prokázat schopnost dlouhodobě spořit odpovídající částku.³² Rizika nezajištěných, resp. překlenovacích úvěrů nejsou akutní, nicméně jde jednoznačně o posun směrem k přijímání vyšších rizik.

Pro finanční stabilitu jsou potenciálním rizikem zejména zvyšující se limity nabízených nezajištěných úvěrů. Zdrojem dodatečných rizik je využívání těchto úvěrů pro dofinancování části kupní ceny nemovitosti v případech, kdy banky neposkytnou úvěr na celou kupní cenu z důvodu omezení LTV. ČNB bude proto postupy v této oblasti bedlivě sledovat a očekává, že nastavení interních systémů řízení úvěrového rizika stavebních spořitelen bude posun k nezajištěným úvěrům dostatečně zohledňovat.

Pokračuje pokles úrokového zisku a zisku z poplatků a provizí...

Rozhodující složkou zisku zůstává úrokový zisk (Graf III.13). Ten se meziročně snížil o 0,8 %, přičemž úrokové výnosy klesaly v absolutním vyjádření více než úrokové náklady (Graf III.12). Úrokový zisk se v relaci k celkovým aktivům nachází na nejnižší úrovni od roku 2007 (Graf III.14) i přes příznivý vliv dynamiky nově poskytnutých úvěrů. Pokračuje i trend poklesu zisku z poplatků a provizí (o 6,5 %) odrážející přetrvávající konkurenční tlak na trhu úvěrů, vkladů a dalších bankovních služeb.

... který vyvažuje pokles nákladů

Banky udržují úroveň ziskovosti relativním snižováním provozních nákladů a příznivě spolupůsobí nízké náklady ze znehodnocení aktiv. Správný ná-

ření a omezené možnosti umisťování volných (neprouěřovaných) zdrojů pouze do HZL a státních dluhopisů, popř. dluhopisů, za které převzal záruku stát, dluhopisů vydaných finančními institucemi OECD nebo jejich ukládání u bank.

31 Průměrná sazba vkladů stavebních spořitelen činila v prosinci 2016 1,53 %, u bank 0,13 %.

32 Dlouhodobé spoření je jedním z charakteristických rysů konceptu stavebního spoření.

klady sice v čase rostou, v relaci k celkovým aktivům se ovšem nachází na nejnižší úrovni od roku 2007 (Graf III.14). Podíl provozních nákladů k celkovým provozním výnosům (cost-to-income) meziročně klesl o 0,8 p.b. na 43,5 %. Klesající ztráty ze znehodnocení aktiv souvisí s příznivou fází hospodářského cyklu a snižujícím se podílem úvěrů se selháním (Graf III.8). Koncem roku 2009, kdy byly ztráty ze znehodnocení nejvyšší, dosahovaly spolu s tvorbou rezerv 0,7 % aktiv, ve stejném období roku 2016 představovaly pouze 0,2 % aktiv (Graf III.14).

Rizika pro ziskovost souvisejí s poklesem úrokových marží...

Úrokový zisk nepříznivě ovlivňuje již od roku 2009 trvajícím snižováním úrokových marží z nových úvěrů (Graf III.15). Ke konci prvního čtvrtletí 2017 činila marže z nových úvěrů domácnostem na bydlení 2,2 p.b., za první tři měsíce roku 2017 vzrostla o 0,1 p.b. Úroveň marže nových úvěrů nefinančním podnikům se v posledních letech stabilizovala a ke konci prvního čtvrtletí 2017 činila 2,2 p.b. Lze očekávat, že úrokový výnos bude po určité době i nadále nepříznivě ovlivňovat postupné refixování a refinancování hypotečních úvěrů, v rámci kterého se průměrná úroková marže ze stavu těchto úvěrů bude přibližovat významně nižší úrovni marže z nových úvěrů. Intenzita tohoto vlivu bude podmíněna budoucím vývojem úrokových sazeb.³³

... zejména ze spotřebitelských úvěrů...

Podíl úrokových výnosů ze spotřebitelských úvěrů na celkových klientských úrokových výnosech vzrostl mezi roky 2008 a 2016 z 25,1 % na 35,7 % (Graf III.16). Důvodem byla oproti ostatním typům úvěrů vysoká marže (10,0 p.b.) a stabilní podíl na celkových klientských úvěrech, který se pohyboval mírně nad 10 % (Graf III.16). Pokračující trend poklesu úrokové marže ze spotřebitelských úvěrů započatý v roce 2014 (Graf III.15) může mít na úrokový zisk nepříznivý dopad, zejména pokud by byl doprovázen stagnací či pouze mírným růstem objemu spotřebitelských úvěrů.

... a změnou fáze hospodářského a finančního cyklu

Rizika pro ziskovost souvisejí i s vývojem hospodářského a finančního cyklu. Případný pokles dynamiky nově poskytnutých úvěrů a zhoršení kvality aktiv spojený s růstem ztrát ze znehodnocení v sestupné fázi cyklu může vést ke snížení ziskovosti a současně i kapitálového poměru.³⁴ I proto je vhodné využít stávající období příznivého vývoje spojené s vysokou úrovní ziskovosti ke zvýšení kapitálové vybavenosti bank.

Likviditní pozice bank zůstává nadále dobrá, prohlubuje se však splatnostní nesoulad

Bankovní sektor vykazuje dlouhodobě dobrou likviditní pozici. Podíl rychle likvidních aktiv k celkovým aktivům vzrostl ke konci roku 2016 meziročně o 2,4 p.b. na 34,4 %. Také poměr klientských vkladů a úvěrů zůstává

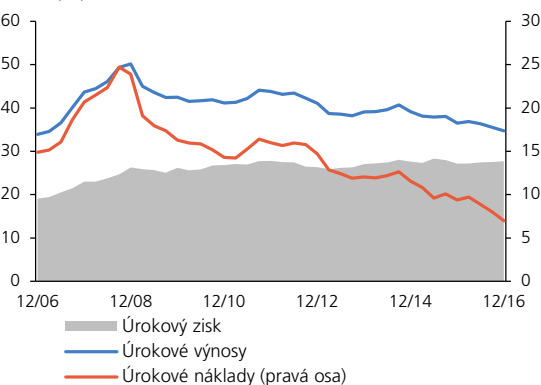
33 Průměrná doba refixace úrokových sazeb z hypotečních úvěrů byla ke konci roku 2016 5 let (Graf II.45). Rozdíl mezi průměrnou marží úvěrů na bydlení z poloviny roku 2012 a závěru roku 2016 přitom činil 1,3 p.b.

34 V důsledku zvýšení rizikových vah u selhaných úvěrů u bank využívajících přístup IRB.

GRAF III.12

Dekompozice úrokového zisku

(čtvrtletní příspěvek v mld. Kč)

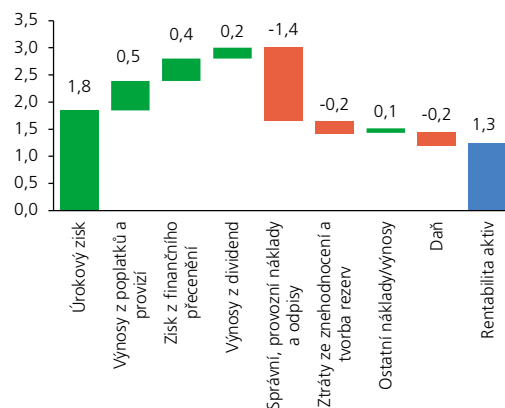

Pramen: ČNB

GRAF III.13

Dekompozice rentability aktiv

(v %)

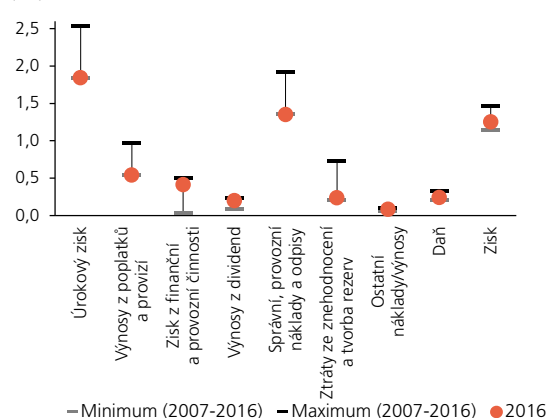
Pramen: ČNB

Pozn.: Uvedená hodnota představuje podíl daného typu výnosu či nákladu k úrovni aktiv.

GRAF III.14

Volatilita jednotlivých složek výnosů a nákladů k aktivům v letech 2007–2016

(v %)

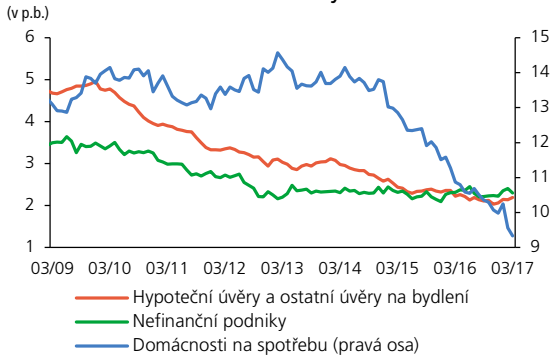
— Minimum (2007-2016) — Maximum (2007-2016) ● 2016

Pramen: ČNB

Pozn.: Uvedená hodnota představuje podíl daného typu výnosu či nákladu k úrovni aktiv.

GRAF III.15

Úrokové marže domácích bank z nových úvěrů

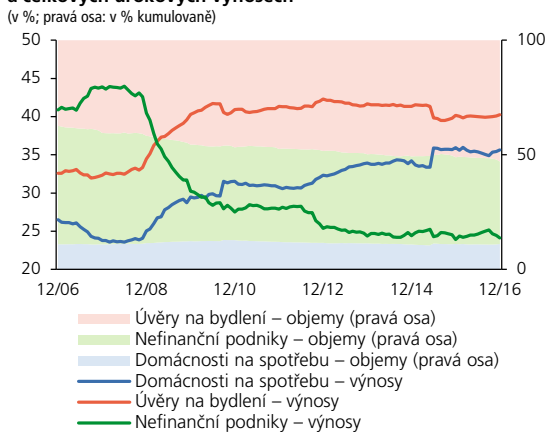

Pramen: ČNB

Pozn.: Marže je vypočítána jako rozdíl průměrné sazby z klientských úvěrů pro dané sektory a průměrné klientské depozitní sazby. Položka nefinanční podniky zahrnuje revolvingové úvěry a kreditní karty.

GRAF III.16

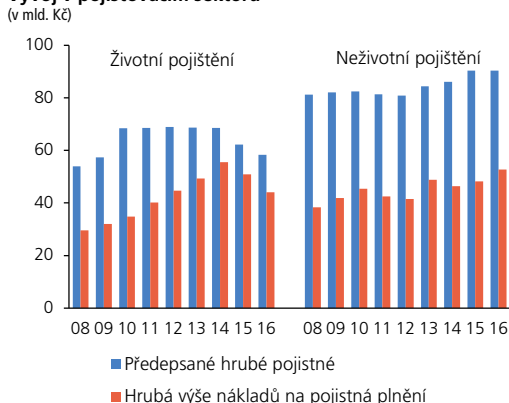
Podíl jednotlivých typů úvěrů na celkových objemech a celkových úrokových výnosech

Pramen: ČNB

GRAF III.17

Vývoj v pojišťovacím sektoru

Pramen: ČNB

vysoký, přičemž meziročně vzrostl o 1,1 p.b. na 127,7 %. Klientské vklady i úvěry jsou nadále denominovány převážně v českých korunách (88,6 %, resp. 80,4 %), pokračuje ovšem trend mírného růstu podílu cizoměnových úvěrů (meziročně o 0,9 p.b., viz část 2.3). Domácí bankovní sektor vykazuje i vysokou úroveň ukazatele krytí likvidity (LCR) a ukazatele čistého stabilního financování (NSFR), viz část 4.2. Vysoký podíl rychle likvidních aktiv na celkových aktivech zvyšuje hodnoty obou těchto ukazatelů. Úroveň NSFR příznivě ovlivňuje vysoký podíl retailových vkladů na pasivech, které jsou považovány za stabilní zdroj financování. I přes dobrou likviditní pozici domácího bankovního sektoru pokračoval růst podílu závazků splatných na požádání k celkovým závazkům (meziročně o 3,1 p.b. na 78,6 %) a spolu s tím i trend nárůstu poměru dlouhodobých úvěrů se splatností nad pět let na celkových úvěrech (meziročně o 0,5 p.b. na 74,9 %).

Zpřísnění obezřetnostních pravidel vede ke změnám v segmentu družstevních záložeh

Zákon č. 333/2014 omezuje od 1. 1. 2018 působení družstevních záložeh s bilanční sumou nad 5 mld. Kč a s blížící se účinností příslušné části zákona dochází ke strukturálním změnám. Největší záložna Creditas s bilanční sumou představující třetinu segmentu se transformovala na banku k 1. 1. 2017. Zbývající část segmentu vykazuje výrazně rizikovější úvěrové charakteristiky (Tab. III.3). ČNB proto věnuje družstevním záložehám, jejich rizikům a transformačnímu procesu nadále zvýšenou pozornost.

3.3 POJIŠŤOVNY

Struktura aktivit domácího pojišťovacího sektoru se zásadně nezměnila

Vývoj v roce 2016 odpovídal trendům předchozích let. V životním pojištění meziročně poklesl objem předepsaného hrubého pojistného (o 3,9 mld. Kč) i náklady na pojistná plnění (o 6,8 mld. Kč). V neživotním pojištění se objem předepsaného hrubého pojistného meziročně nezměnil, náklady na pojistná plnění meziročně vzrostly o 4,5 mld. Kč (Graf III.17). Ziskovost pojišťovacího sektoru se meziročně zvýšila, a to zejména v důsledku zlepšení výsledku technického účtu neživotního pojištění.³⁵ Hlavním zdrojem zisku pojišťoven zůstává životní pojištění (Graf III.18). Skladba finančního umístění pojišťoven je stále konzervativní, přestože podíl českých státních dluhopisů v průběhu roku 2016 vzhledem k jejich zápornému výnosu poklesl.³⁶ Pokračující prostředí nízkých výnosů nadále vede k poklesu zájmu klientů o produkty životního pojištění s investiční složkou. Produkty s garancí zhodnocení jsou v současnosti nabízeny pouze ve variantě garantující nezáporný výnos. Klesá zájem i o investiční životní pojištění, kdy je nositelem investičního rizika pojistník,

35 Zlepšení výsledku technického účtu neživotního pojištění i přes stagnaci předepsaného hrubého pojistného bylo způsobeno rozdílem mezi předepsaným a zaslouženým pojistným a dalšími vlivy – snížením škodního poměru (rok 2016 byl bez významných katastrofických událostí), poklesem správní rezie v neživotním pojištění a změnou stavu dílčích rezerv.

36 Ke konci roku 2016 měly záporný výnos české státní dluhopisy až do splatnosti 6 let, viz část 2.1.

nicméně pomaleji než v případě garantovaných produktů – jeho podíl na technických rezervách životního pojištění tak roste (Graf III.18, pravá osa). Naopak narůstá zájem klientů o čistě rizikové životní pojištění bez investiční složky.

Pojišťovací sektor zůstává stabilní, což potvrzují výsledky zátěžových testů

Příspěvek domácího pojišťovacího sektoru k systémovému riziku není aktuálně významný.³⁷ Mezi hlavní dílčí zdroje rizik v neživotním pojištění patří riziko nedostatečnosti pojistného z důvodu zvýšené konkurence (zejména v pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel) a riziko nárůstu škod (např. v důsledku přírodních katastrof). V životním pojištění pak převládají rizika spojená s aktivní stranou bilance: riziko nepříznivého šoku v podobě propadu hodnoty finančních umístění a riziko dlouhodobě nízkých výnosů z finančních umístění, které by nepokryly závazky z životního pojištění. Odolnost domácích pojišťoven vůči všem těmto rizikům ČNB hodnotí pomocí pravidelných zátěžových testů. V roce 2016 proběhl společný zátěžový test EIOPA, ČNB a největších domácích pojišťoven. Výsledky testu³⁸ ukázaly, že domácí pojišťovací sektor je agregátně dostatečně kapitálově vybavený. Solventnostní poměr zůstal i po aplikaci šoků v rámci všech zátěžových scénářů uvažovaných v zátěžovém testu dostatečně vysoko nad regulačním minimem 100 % (Graf III.19). V roce 2017 ČNB realizuje ve spolupráci s domácími pojišťovkami vlastní zátěžový test, který vychází z *Nepříznivého scénáře* ČNB (viz část 2.1). Agregované výsledky testu budou zveřejněny ve druhé polovině roku 2017 na webových stránkách ČNB.

3.4 NEBANKOVNÍ FINANČNÍ SEKTOR KROMĚ POJIŠŤOVEN

V bilancích českých domácností dále roste význam institucionálních investorů

V roce 2016 narůstal relativní podíl investičních fondů a fondů penzijních společností v bilancích českých domácností (Graf III.20). Tento vývoj je na jednu stranu odrazem strukturálních změn (všeobecný nárůst bohatství českých domácností), zároveň je částečně vyvolán snahou domácností dosáhnout vyššího zhodnocení svých prostředků než v případě umístění do bankovních vkladů. Agregátní výnosnost fondů kolektivního investování v roce 2016 dosáhla hodnoty 2,4 %, průměrné úročení termínovaných bankovních vkladů v roce 2016 činilo 1,2 %. Zmíněný vývoj je však zároveň spojen se zvýšenou citlivostí hodnoty finančních aktiv domácností na vývoj na finančních trzích. Objem prostředků domácností investovaných v domácích investičních fondech meziročně vzrostl o 18,2 % na 239 mld. Kč, investice domácností v zahraničních investičních fondech rostly o 4,5 % na 136 mld. Kč. Významný byl i nárůst investic domácností ve fondech penzijních společností meziročně o 29,7 mld. Kč, resp. 8,5 % na 381 mld. Kč. Objem domácnostmi držaných vkladů v domácím ban-

37 Viz tematický článek v ZFS 2015/2016: Dvořák, Hausenblas, Gronychová a Komárková (2016): Může být český pojišťovací sektor zdrojem systémového rizika?

38 Detailní výsledky jsou publikovány na webových stránkách ČNB: http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zatezove_testy/zatezove_testy_pojistovaci_sektor.html.

TAB. III.3

Vybrané strukturální ukazatele segmentu družstevních záložen

(v %; družstevní záložny aktivní k 31. 12. 2016)

	4Q 2015		4Q 2016			
	DZ	Banky	DZ s aktivy pod 5 mld.	DZ s aktivy nad 5 mld.	Transformované DZ k 1.1. 2017	Banky
Aktiva (v mld. Kč)	32,3	5 461	11,8	10,6	11,7	5 961
Podíl klientských úvěrů se selháním	27,5	5,9	30,2	30,6	12,3	4,9
Podíl likvidních aktiv na aktivech celkem	16,9	29,3	21,9	6,0	16,0	25,8
Krytí úvěrů v selhání opravnými položkami	18,2	46,3	15,4	14,2	28,3	49,5
Kapitálová průměrnost Tier 1	15,1	17,9	21,4	14,9	13,3	17,9
RoE	-0,4	16,2	-2,5	1,6	-1,2	17,5

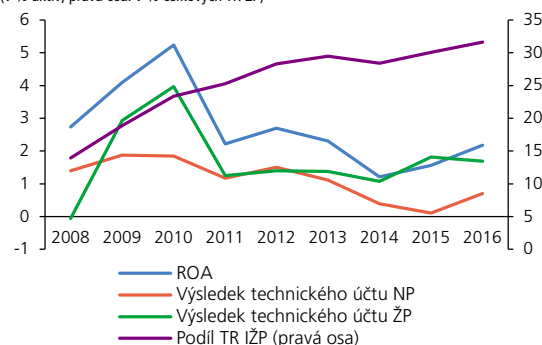
Pramen: ČNB

Pozn.: Účetní období v rámci segmentu družstevních záložen není pro všechny subjekty sjednocené, proto byly pro některé subjekty příslušné údaje aktualizovány. Likvidní aktiva jsou aktiva dle čl. 416. Případný nesoulad s hodnotami v ostatních částech kapitoly souvisí s odlišným přístupem k zahrnutí hodnot pro ČEB a ČMZRB.

GRAF III.18

Ziskovost pojišťoven

(v % aktiv; pravá osa: v % celkových TR ŽP)

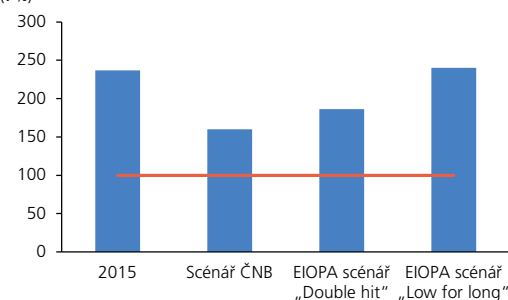
Pramen: ČNB

Pozn.: ŽP = životní pojištění, NP = neživotní pojištění, IŽP = investiční životní pojištění (ŽP, je-li nositelem investičního rizika pojistník), TR = technické rezervy.

GRAF III.19

Solventnostní poměr pro scénáře nepříznivého vývoje

(v %)

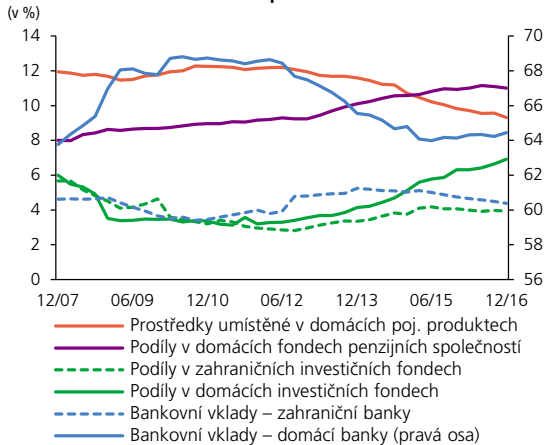

Pramen: ČNB

Pozn.: Hodnota 100 % v grafu představuje regulační minimum.

GRAF III.20

Struktura hlavních finančních produktů v aktivech domácností

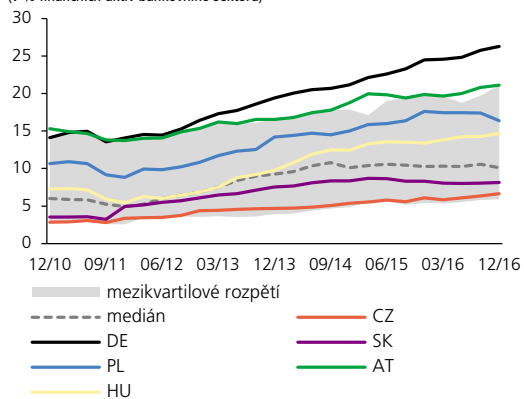

Pramen: ČNB

Pozn.: Objem držených finančních produktů zahraničních pojišťoven a penzijních fondů byl zanedbatelný, proto není znázorněn. Hlavní finanční produkty zahrnují vklady u bank, podíly v investičních fondech a fondech penzijních společností a pohledávky za pojišťovnami z titulu životního a neživotního pojištění.

GRAF III.21

Srovnání poměru finančních aktiv investičních fondů a bank (v % finančních aktiv bankovního sektoru)

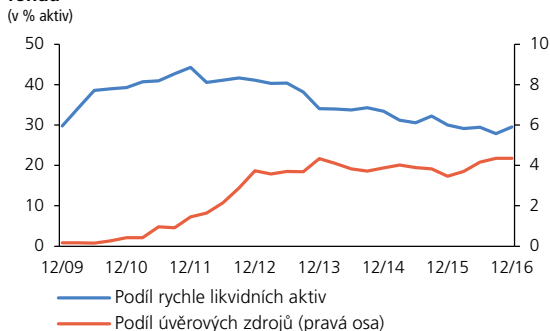

Pramen: ECB, výpočty ČNB

Pozn.: Šedá plocha představuje mezikvartilové rozpětí ze vzorku 23 zemí EU; BG, DK, HR, SE a UK nejsou zahrnuty z důvodu nedostupnosti dat.

GRAF III.22

Likviditní nesoulad a podíl úvěrových zdrojů investičních fondů

Pramen: ČNB

Pozn.: Rychle likvidní aktiva zahrnují hotovost, pohledávky (včetně bankovních vkladů) splatné na požádání a státní dluhopisy. Podíl rychle likvidních aktiv je vztážen k fondům kolektivního investování, podíl úvěrových zdrojů je vztážen ke všem investičním fondům.

kovním sektoru vzrostl o 8,4 %, v absolutní hodnotě o 172 mld. Kč na 2,2 bil. Kč. Objem domácnostmi držených zahraničních bankovních vkladů meziročně poklesl o 0,8 mld. Kč na 151,7 mld. Kč a mohl být částečně ovlivněn očekáváním zhodnocení české koruny po opuštění kurzového závazku ČNB. V roce 2016 se objem prostředků domácností umístěných v pojistných produktech vrátil po dvou letech poklesu k absolutnímu růstu (o 2,2 % na 322 mld. Kč), jejich relativní význam v bilancích domácností však dále klesá (Graf III.20).

Objem aktiv spravovaných domácími investičními fondy se zvyšuje

Objem aktiv domácích investičních fondů vzrostl v průběhu roku 2016 o 18,4 % na 401,7 mld. Kč. To odpovídá tempu růstu předchozích let (o 16,5 % v roce 2015, o 18,8 % v roce 2014). Investiční fondy tak byly v roce 2016 nejrychleji rostoucím segmentem domácího finančního sektoru (Graf III.1). I přes silný růst však zůstávají domácí investiční fondy i nadále ve srovnání se zahraničím relativně méně významným segmentem (Graf III.21). Meziroční nárůst byl na straně zdrojů tvořen z 92 % novým nákupem podílových jednotek (zejména ze strany domácností a ne-rezidentů), přibližně 8 % meziročního nárůstu pak odpovídalo zvýšení hodnoty stávajících podílových jednotek. Ve struktuře aktiv vzrostl relativní podíl domácích i zahraničních akcií, účastí a podílů v jiných investičních fondech (Graf II.17). V prvních dvou měsících roku 2017 došlo k určité změně trendu, když v bilancích investičních fondů o 17,5 mld. Kč vzrostly bankovní vklady a naopak o 6 mld. Kč poklesly cizoměnové investice. Tento vývoj částečně odrážel očekávané zhodnocení české koruny po opuštění kurzového závazku ČNB.

Investiční fondy nezvyšují likviditní nesoulad ani podíl cizích zdrojů

Investiční fondy jsou vystaveny likviditnímu nesouladu, kdy jsou méně likvidní aktiva financována vysoce likvidními podíly investorů.³⁹ To s sebou v případě nárůstu žádostí investorů o výstup z fondu přináší riziko výprodejů i méně likvidních aktiv a propad jejich cen s potenciálními systémovými důsledky. V ČR není riziko výstupu z fondu pro finanční stabilitu v současnosti zásadní. Podíl rychle likvidních aktiv investičních fondů nicméně mírně klesá a v roce 2016 nabyl poprvé od roku 2008 hodnoty nižší než 30 %. Příčinou tohoto vývoje je zejména snaha dosáhnout v prostředí nízkých výnosů vyššího zhodnocení aktiv i za cenu jejich nižší likvidity. Možná rizika likviditního nesouladu mohou být dále prohloubena financováním investičních fondů z úvěrových zdrojů (tedy nárůst finanční páky fondů). V případě ČR však podíl těchto zdrojů nepřesahuje 5 % aktiv (Graf III.22).

Význam fondů penzijních společností dále roste

Celková aktiva spravovaná penzijními společnostmi (PS) pokračují v růstu (Graf III.23) i přes meziroční pokles počtu účastníků o 2,3 % na 4,5 mil. Kč. Podíl klientů s příspěvkem zaměstnavatele pokračoval v trendovém růstu a ke konci roku 2016 činil 28,8 % ve srovnání

³⁹ Likvidní jsou podíly investorů v otevřených investičních fondech, v nichž je fond povinen vyplatit investorovi na požádání částku odpovídající aktuální hodnotě jeho podílu. V ČR představuje objem aktiv v otevřených investičních fondech více než 80 % aktiv segmentu.

s 22,8 % v březnu 2013. Rostly i průměrné příspěvky účastníků a zaměstnavatelů (Graf III.24), stále však zůstávají vzhledem k poměru důchodu z 1. pilíře a čisté průměrné mzdy (64 % v roce 2014) poměrně nízké. Trend růstu úložek i aktiv sektoru bude proto pravděpodobně dále pokračovat. S nárůstem úspor v transformovaných fondech⁴⁰, které garantují nezáporné zhodnocení, rostou tržní rizika penzijních společností. Případný nepříznivý tržní vývoj totiž může vést k potřebě krytí vyššího objemu ztrát.

Roste citlivost penzijních společností na vývoj výnosů českých státních dluhopisů

Transformované fondy se přirozeně orientují na dluhopisy s nízkým úvěrovým a měnovým rizikem. Koncentrace korunových státních dluhopisů v jejich portfoliích v roce 2016 dále vzrostla (ke konci roku činila 278,7 mld. Kč, což představuje 72,6 % celkových aktiv) a prodloužila se i jejich průměrná durace (ze 4,3 na 4,7 let). Při skokovém nárůstu výnosů by pak přecenění tohoto portfolia mohlo vést k podstatným tržním ztrátám a vyžadovat doplnění kapitálu penzijních společností. Dopad i pravděpodobnost materializace tohoto scénáře se meziročně zvýšila (viz zátěžové testy v části 4.1). Scénář skokového poklesu cen českých státních dluhopisů by se mohl naplnit v případě hromadného odlivu nerezidentů z trhu s korunovými aktivy (viz část 2.1). V účastnických fondech mají české státní dluhopisy podstatně nižší objem i podíl na bilanci a výrazně kratší duraci (1,8 let u povinně konzervativních a 2,0 let u ostatních účastnických fondů). Ostatní účastnické fondy jsou potom více vystaveny měnovému riziku, protože jen v cizoměnových zahraničních podílových listech a akciích již drží přes 24 % svých aktiv.

K meziročnímu snížení odolnosti penzijních společností přispívá kromě vyššího rizika přecenění aktiv i relativně nižší kapitálová vybavenost

Zatímco kapitál PS meziročně vzrostl za rok 2016 o 1,2 % (z 8,8 mld. Kč na 8,9 mld. Kč), hodnota aktiv jejich transformovaných fondů vzrostla o 6,8 %. Rostoucí objem aktiv a kapitálově mírně rizikovější struktura aktiv se projevil v 8,1 % růstu kapitálového požadavku PS. Kapitálový přebytek PS tak vzhledem k objemu majetku v transformovaných fondech, jehož nenulové zhodnocení PS garantují, meziročně poklesl. To snižuje odolnost PS vůči nepříznivému vývoji na finančních trzích, což se odráží ve vyšších kapitálových injekcích v letošním kole zátěžových testů.

Z dlouhodobého hlediska je růst výnosů příznivý

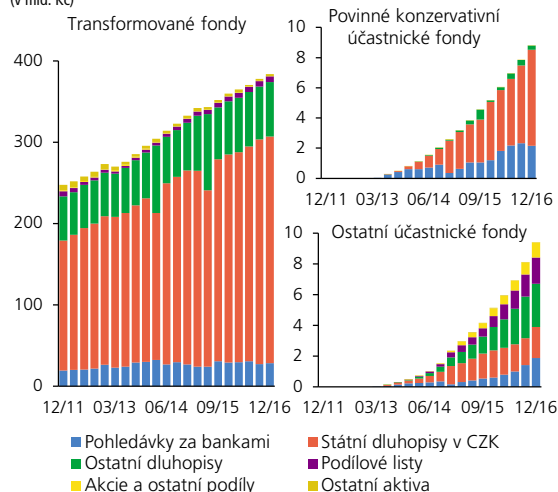
Povinnost PS doplnit prostředky do transformovaných fondů znamená v případě velmi nepříznivého vývoje na trzích podstatnou zátěž pro PS a jejich vlastníky. V momentu, kdy hodnota aktiv transformovaného fondu opětovně vzroste, si může PS vložené zdroje odčerpát. V delším období by nárůst výnosů byl pro klienty fondů i PS výhodný, protože by jim umožnil dosáhnout vyššího zhodnocení nových investic.

⁴⁰ Transformované fondy tvoří 95,5 % celkového objemu aktiv fondů penzijních společností. Účastnické fondy tvoří zbývající 4,5 % sektoru zákonnou garancí nezáporného zhodnocení nenabízejí, řada společností ji ale poskytuje po splnění určitých podmínek z vlastní iniciativy.

GRAF III.23

Umístění aktiv penzijních fondů

(v mld. Kč)

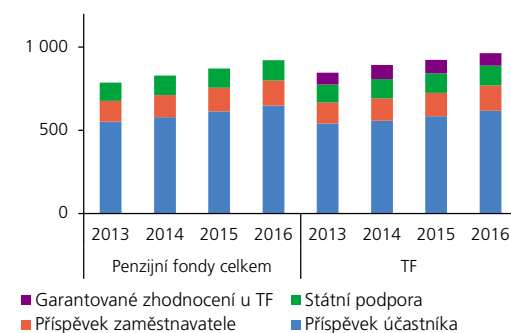
Pramen: ČNB

Pozn.: Ke konci roku 2016 (resp. 2015) bylo evidováno 3,98 mil. (resp. 4,26 mil.) účastníků transformovaných fondů, 0,22 mil. (resp. 0,15 mil.) účastníků povinně konzervativních účastnických fondů a 0,32 mil. (resp. 0,22 mil.) účastníků ostatních účastnických fondů.

GRAF III.24

Průměrné příspěvky a zhodnocení majetku v penzijních fondech

(v Kč měsíčně)

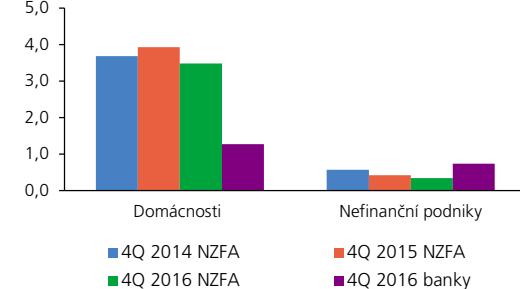
Pramen: ČNB

Pozn.: Garantované zhodnocení je částka připisovaná účastníkům transformovaného fondu. Skutečné zhodnocení může být vyšší. Údaj za celý sektor tuto položku neobsahuje, protože účastnické fondy garancí ze zákona neposkytují.

GRAF III.25

3M míra defaultu úvěrů poskytnutých úvěrovými institucemi

(v %)

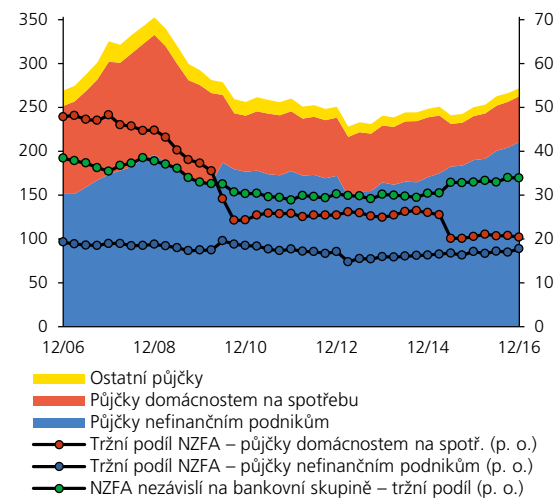
Pramen: CBCB, CNCB, SOLUS, ČNB

Pozn.: Míra defaultu úvěrů poskytnutých NZFA domácnostem je spočtena jako průměr z dat z NRKI a SOLUS. Pro nebankovní úvěry nefinančním podnikům je využit pouze NRKI. U domácností se jedná o úvěry na spotřebu.

GRAF III.26

Půjčky nebankovních zprostředkovatelů financování aktiv

(stav úvěrů v mld. Kč; pravá osa: v %)

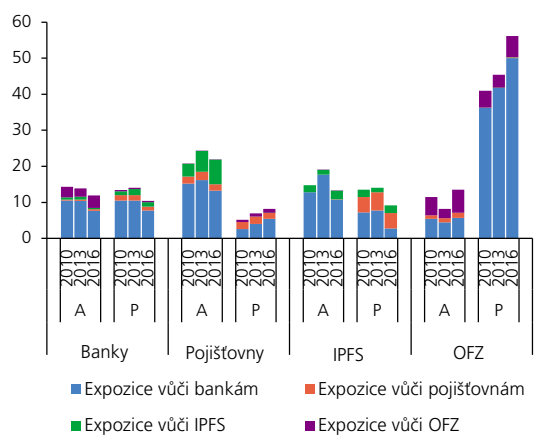
Pramen: ČNB

Pozn.: Tržní podíl NZFA je vztážen k celkovým úvěrům rezidentům poskytnutým dohromady bankami a nebankovními zprostředkovateli. Tržní podíl nezávislých NZFA je vztážen pouze k úvěrům rezidentům poskytnutým všemi NZFA.

GRAF III.27

Podíl expozic vůči tuzemským finančním protistranám

(v % finančních aktiv a pasiv jednotlivých segmentů)

Pramen: ČNB

Pozn.: A = aktiva, P = pasiva. IPFS = Investiční a penzijní fondy a společnosti. Segment ostatních finančních zprostředkovatelů (OFZ) zahrnuje zejména NZFA a nebankovní obchodníky s cennými papíry. Hodnoty jsou vždy ke konci daného roku.

Tržní podíl nebankovních zprostředkovatelů je stabilní, pokračuje růst objemu nebankovních úvěrů nefinančním podnikům

Podíl nebankovních zprostředkovatelů financování aktiv (NZFA) na úvěrovém trhu zůstává od roku 2010 relativně stabilní.⁴¹ Ke konci roku 2016 činil u úvěrů nefinančním podnikům 17,7 %, u úvěrů domácnostem na spotřebu pak přibližně 20 % (Graf III.26). Příznivý vývoj ekonomiky v roce 2016 se projevil v meziročním růstu objemu úvěrů poskytnutých nefinančním podnikům o 10,8 % (20,6 mld. Kč), což převyšuje tempo růstu srovnatelných bankovních úvěrů (6% nárůst). Většinu nebankovních úvěrů nefinančním podnikům tvořily úvěry od leasingových (87 % objemu úvěrů) a faktoringových (8 %) společností. Objem úvěrů domácnostem na spotřebu dosahoval 52,2 mld. Kč (meziročně o 2 mld. Kč více, tj. o 4,1 %). I zde převažují leasingové úvěry (58 %). Úvěrové riziko NZFA u úvěrů domácnostem zůstává obdobné jako v předchozích letech, přestože míra nesplácení úvěrů je agregátně výše než v případě bank (Graf III.25). Míra nesplácení úvěrů nefinančním podnikům je nižší než u bank, k čemuž přispívá zajištěná povaha leasingových smluv.

3.5 PROPOJENOST FINANČNÍHO SEKTORU**Společné expozice segmentů finančního sektoru mohou zesílit systémový dopad nepříznivých šoků**

Existence společných expozic vede k riziku současného dopadu případných nepříznivých šoků na více segmentů finančního sektoru. To má za následek nárůst systémových důsledků takových šoků. V ČR představují společnou expozici české státní dluhopisy. Jejich úrokové riziko je dále zvýšeno vzhledem k významnému podílu českých státních dluhopisů držených nerezidenty (viz část 2.1). V případě jejich náhlého odchodu by mohl mít pokles cen státních dluhopisů nepříznivý dopad na bilance všech domácích institucionálních investorů, což by mohlo krátkodobě oslabit domácí finanční systém jako celek. Ve střednědobém horizontu by se však nárůst výnosů odrazil v ziskovosti institucionálních investorů příznivě. Relativní význam českých státních dluhopisů v bilancích domácích finančních institucí nicméně klesá (Graf II.17).

Provázanost bilancí domácích finančních institucí se nezvyšuje...

Bilančně jsou segmenty finančního sektoru⁴² propojeny prostřednictvím vzájemných expozic v podobě vkladů, úvěrů, majetkových účastí i dalších instrumentů. Případné zesilování bilančního propojení ve finančním sektoru by mohlo posilovat strukturální složku systémového rizika a vést ke zvýšenému riziku vzniku a přenosu finančního napětí mezi jednotlivými segmenty. Bilanční provázanost hlavních segmentů domácího finančního sektoru se však v posledních letech nezvyšuje (Graf III.27).

41 Pokles tržního podílu u půjček domácnostem na spotřebu v roce 2015 byl dán přeměnou jednoho z poskytovatelů na pobočku zahraniční banky.

42 Analýza propojenosti zahrnuje banky, pojišťovny, investiční a penzijní fondy a společnosti a ostatní finanční zprostředkovatele (těmi jsou zejména NZFA a nebankovní obchodníci s cennými papíry). Ostatní segmenty domácího finančního sektoru (centrální banka, kapitálová a pomocné finanční instituce) nejsou zahrnuty. Svou povahou totiž nepředstavují subjekty, jejichž prostřednictvím by mohl probíhat případný přenos finančního šoku.

... hlavním článkem bilanční provázanosti jsou domácí banky

Domácí banky představují pro většinu segmentů domácího finančního sektoru hlavní tuzemskou finanční protistranu. To z pohledu aktiv odpovídá přirozené potřebě finančních institucí držet určitý objem aktiv v likvidní formě. Na straně pasiv to odráží postavení domácích bank jako důležitého zdroje financování dalších finančních subjektů, a to jak dlouhového, tak majetkového v rámci bankovních skupin. Banky jsou důležitým zdrojem financování pro ostatní finanční zprostředkovatele (OFZ, převážně se jedná o NZFA), a to zejména prostřednictvím dlouhodobých úvěrů (32 % všech finančních pasiv OFZ). V aktivech bank je však relativní význam těchto expozic vůči OFZ malý (pouze 2 % finančních aktiv bank). Kromě propojenosti prostřednictvím bank jsou významné i podíly pojištěven v tuzemských investičních fondech. S výjimkou OFZ nicméně podíl domácích finančních protistran na celkových finančních aktivech a pasivech jednotlivých segmentů nepřesahuje 25 % (Graf III.27), což snižuje riziko šíření nepříznivých šoků napříč finančním sektorem.

Provázanost domácích bankovních skupin se nezměnila...

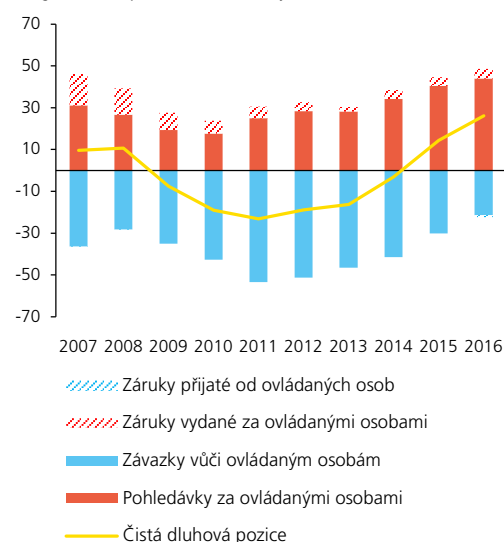
Vývoj struktury provázanosti domácích bankovních skupin pokračoval ve stejném trendu jako v minulých letech. Banky posílily pozici čistého věřitele svých domácích skupin (Graf III.28). Pohledávky za ovládanými subjekty vzrostly ke konci roku 2016 o 17 mld. Kč na 135 mld. Kč. V rámci svých bankovních skupin jsou největší banky v pozici věřitele zejména ve vztahu k NZFA. Pohledávky vůči nim meziročně vzrostly přibližně o 4 mld. Kč a činí 72,9 % celkových pohledávek vůči ovládaným subjektům. Objem závazků, které tvoří převážně přijatá přebytečná likvidita dceřiných stavebních spořitelen, se snížil o 22 mld. a dosahuje 66 mld. Kč.

... čistá dlužnická pozice bankovního sektoru ve vztahu k nerezidentům se prohloubila

Souhrnná dlužnická pozice největších domácích bank vůči zahraničním matkám vzrostla mezi roky 2015 a 2016 o 33 mld. Kč a dosáhla 100 mld. Kč (Graf III.29). Částečně tak spolupůsobila na prohlubování čisté dlužnické pozice celého bankovního sektoru, která dosáhla 372 mld. Kč. Rozhodující vliv zde však měl nárůst vkladů nerezidentů mimo bankovní skupiny u domácích bank v souvislosti s očekáváním ohledně zhodnocení koruny po ukončení kurzového závazku (viz část 2.1). Domácí banky tyto vklady (přebytečnou likviditu) umístily u ČNB a pozorovaný vývoj tak nezakládá systémová rizika.

GRAF III.28

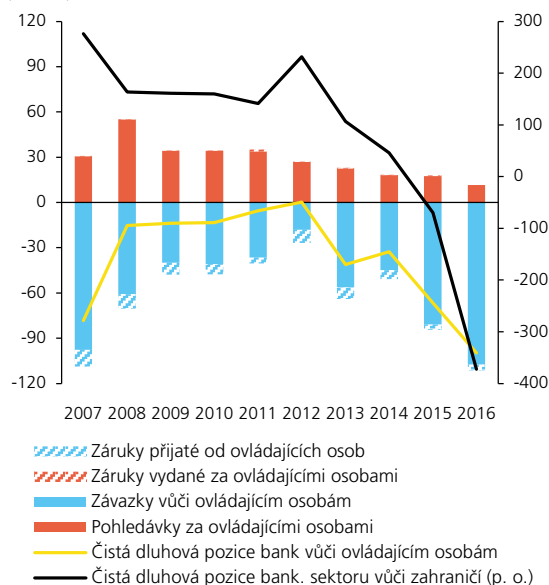
Úvěrová provázanost v rámci domácích bankovních skupin
(v % regulatorního kapitálu domácích mateřských bank)

Pramen: Povinné informace k uveřejnění podle vyhlášky 123/2007 a vyhlášky 163/2014
Pozn.: Graf znázorňuje agregátní propojenost největších domácích bank, tj. České spořitelny, ČSOB, Komerční banky a Raiffeisenbank. Unicredit Bank je zahrnuta pouze v obdobích, kdy ovládala subjekty.

GRAF III.29

Úvěrová provázanost ve vztahu k zahraničí
(v mld. Kč)

Pramen: Povinné informace k uveřejnění podle vyhlášky 123/2007 a vyhlášky 163/2014, výroční zprávy bank, ČNB

Pozn.: Graf znázorňuje agregátní úvěrovou propojenost pěti největších domácích bank ve vztahu k jejich matkám. Čistá dluhová pozice bankovního sektoru představuje čistou celkovou pozici všech bank vůči všem nerezidentům bez započtení účastí.